YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (2)

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, may.
2-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Karimov Norboy Gʻaniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat Gʻafforovna, pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Koʻnak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja oʻgʻli, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin oʻgʻli, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshligʻi
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining oʻrinbosari
Ochilov Farkhod, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshligʻi
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, texnika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), katta oʻqituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon oʻgʻli, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor oʻgʻli, TDIU katta oʻqituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLAR TAHLILINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'NALISHLARI 12
Xudoyberdiyev Ulug'bek Axmad o'g'li

O'ZBEKISTON KOMPANIYALARIDA DIVIDEND SIYOSATI JOZIBADORLIGINI OSHIRISH 16
Shermuxamedov Akmal Komiljonovich

РАЗВИТИЕ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ФИНТЕХА И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА 21
Салимова Зиёда Рустамжон қизи

ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARIDA YO'QOTISHLAR HISOBI UCHUN ISHCHI HISOBVARAQLARI TIZIMINI ISHLAB CHIQISH 27
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li

RAQAMLI MUHITDA BANK XIZMATLARINI MASOFADAN KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH 32
Azlarova Aziza Axrorovna

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SOLIQ ORGANLARI FAOLIYATINI SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 36
Soyibova Matluba Ahmedboyevna

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 41
M.O. Yo'ldoshova

NARXLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY KONSEPSIYASI SIFATIDA DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISH 45
Anvar Deberdiyev

SOLIQ MA'MURCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISH YO'LLARI 49
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich

STARTAP EKOTIZIMLARINI RAG'BATLANTIRISHNING SOLIQ MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: GLOBAL MUAMMOLAR VA HUDUDIY IMKONIYATLAR 55
Ishimova Mohinur Absalomovna

UMUMIY OVQATLANISH TIZIMIDA B2B MARKETINGINI JORIY ETISH. (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 61
Zakirova Gulnoza Qudratovna, Aliyeva Gulnora Ildarovna

TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA NOMOLIYAVIY AKTIVLAR HISOBI AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 67
Iskanov Xoljigit Nurkosimovich

RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISH MARKAZIDA ICHKI AUDIT TIZIMINI TASHIL ETISH AMALIYOTI 73
Suyunov Yorqin Bekmurodovich, Nazarov Ubaydulla Abdumannapovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 79
Yuldashev Akmal Kiyomovich

TOG'-KON KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIM HOLATINI BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIK ZAXIRALARINI ANIQLASH 83
Abirova Nargizabonu

YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI VA ULARNING MILLIY RIVOJLANISHI 88
Turayev Abduvohid Kuldashevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IQTISODIYOTNING INNOVATSION TARAQQIYOTI SHAROITIDA MEHNAT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI........93
Artiqova O‘g‘iljon Zafar qizi

O‘ZBEKISTON MILLIY TELERADIOKOMPANIYASI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SEMIR MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI........101
Rustamov Zafar

QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH TANNARXINI PASAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI........107
Metyakubov Azamat Djumanazarovich

BUXORO ARK ANSAMBLI TURISTIK SIG‘IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH........111
Sulaymonova Malika Maxmudovna, Qilichov Muhriddin Husniddin o‘g‘li

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПЛАНИРОВАНИЯ, КОНТРОЛЯ И АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ НА МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ........116
Муродов Шавкатжон Фарходович, Зайналов Ж. Р.

XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDAGI INVESTITSION LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI........121
Ochildiyeva Naima Mengziya qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna

TIJORAT BANKLARINING KREDITLASH AMALIYOTIDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH........127
Melibayev Sodir Adilovich

TIJORAT BANKLARI RENTABELLIGINI TA’MINLASHDA AKTIVLAR VA REGULYATIV KAPITALNING O‘RNI........135
Sheraliev Abbos Xolmuminovich

DIGITAL TRANSFORMATION OF DECISION-MAKING IN THE NATIONAL ELECTRICITY GRID OF UZBEKISTAN........140
Abdumalik A. Djumanov, Mukhlisa M. Gafurova, Tursunmurod R. Sobirov

VIRTUAL IQTISODIYOTNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MEXANIZMLARI........147
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich

O‘ZBEKISTON QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORINING RIVOJLANISH HOLATI VA INSTITUTSIONAL TUZILMASI........152
Shamsiddinov Ne’matjon Ashurali o‘g‘li

ASOSIY VOSITALAR HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH........157
To‘ychiyeva Dilnoza Farxod qizi

ELEKTRON TIJORAT BOZORIDA RISKLARNI BAHOLASH MASALALARI........162
Aripov Ulug‘bek Bahodirovich

UY-JOY BOZORINI IPOTEKA KREDITLASH AMALIYOTI ORQALI INTEGRATSIYA QILISH: O‘ZBEKISTON SHAROITIDA RIVOJLANISH YO‘NALISHLARI........166
A’zamxo‘jayeva Nihola Sulaymon qizi

HUDUDIY INVESTITSIYA TARKIBINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA DINAMIK TA’SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)........171
Mirzakulova Risolat Musurmankulovna

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI KREDITLASH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH........175
Bo‘taev O‘tkir Eshboevich

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHNING INNOVATSION USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH........181
Umarova Malika Nematjanovna

РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЗЕЛЕНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ........187
Рахмонов Джамшид Одил угли

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНИЗАЦИЯХ КУЛЬТУРЫ УЗБЕКИСТАНА 194
Абдусаламова Фарогат Сунатиллаевна

BANK XIZMATLARI KO'RSATISH MEZONLARINI ANIQLASH VA ULARNI BAHOLASH 200
Avazbek Jo'rayev

BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK OMILLARNING IQTISODIY AHAMIYATI 207
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna

ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 211
Berdimuratov Kuanishbay Genjebaevich

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРОЕКТОВ И ПРОГРАММ 215
Абдупаттоев Абдухакимжон Абдулхамид угли

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISH STRATEGIYASI 228
Mohichexra Melikovna Mo'minova

INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI: XALQARO TAJRIBA TAHLILI 233
Dilbar Xasanovna Aslanova, Usmanova Zumrad Islamovna

TA'LIM TIZIMIDA MARKETING YONDASHUVI VA TAMOYILLARINI QO'LLASHNING NAZARIY ASOSLARI 239
Musayeva Shoira Azimovna, Raxmonova Aziza Tolibovna

MEHMONXONALAR VA OILAVIY MEHMON UYLARI RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI 245
Boynazarov Ulug'bek Egamberdiyevich

HUDUDLARNING TURISTIK SALOHIYATIDAN FOYDALANISH ORQALI ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI 250
Daminov Mirvoxid Isroilovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MAKROIQTISODIY VA TARMOQ KO'RSATKICHLARI ASOSIDA TAHLIL 255
Iminoxunov Abdukoxor Abdivaitovich

OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING INNOVATSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI 264
Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li

ИССЛЕДОВАНИЕ АКТИВНОСТИ И СТАБИЛЬНОСТИ КАТАЛИЗАТОРОВ В ПРОЦЕССЕ ГИДРООЧИСТКИ НЕФТЕПРОДУКТОВ И ИХ РОЛЬ В ОХРАНЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ 271
Тураев Баходир Тиркашевич, Махманов Дониёр Махманович

SURXONDARYO VILOYATI HUDUDIY TURIZM BOZORINING MARKETING TAMOYILLARI ASOSIDAGI KOMPLEKS TAHLILI 276
Namozov Shahzod Maxmud o'g'li

INNOVATIVE TRANSFORMATION PROCESSES AND ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE FIELD OF AGRICULTURAL SERVICES 282
Djurayeva Dilnoza Davronovna, Boltayeva Shakhnoza Bebudovna

COMPARISON OF HOSPITAL-BASED AND HOME-BASED REHABILITATION AFTER CERVICAL SPINE SURGERY IN UZBEKISTAN 290
Shokhrukh Ziyavaddinov

O'ZBEKISTON AKSIYADORLIK JAMIYATLARI MOLIYAVIY KOEFFITSIYENTLARI TAHLILI 299
Norqulov Mirsaid To'lqin o'g'li

TIJORAT BANKLARIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI 306
Turdiyev Izatulla Ollaqulovich

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA HISOBI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 312
Xoliqulova Yulduz Panji qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA RAQAMLASHTIRISH VA INNOVATSIYALARNING O'RNI: XORIJ TAJRIBASI 317
Mavlonov Ozod Ulug'bekovich

QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING XORIJIY DAVLATLAR ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI MAMLAKATIMIZDA QO'LLASH IMKONIYATLARI 322
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi

BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI 330
Boltayev Zokirjon Otanazarovich

RAQAMLI IQTISODIYOT TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TO'LOV QOBILIYATINI TA'MINLASHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI 334
Adilova Zohida Ikromjonovna

MOLIYAVIY AKTIVLAR TARKIBIDAGI DEBITORLIK QARZDORLIKLARINI MHXS TALABLARI ASOSIDA BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI 339
Umurzakov Dilshodbek Xakimovich

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕНЕДЖМЕНТА В УСЛОВИЯХ УДАЛЁННОЙ РАБОТЫ 345
Хамидов Далер Дилшодович

ISMOIL SOMONIY MAQBARASINING TURISTIK SIG'IMINI BAHOLASH: BUXORO TARIXIY MARKAZI MISOLIDA 351
Choriyeva Dilovar Tohir qizi, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li

CONSUMER TRUST IN UZBEKISTAN'S E-COMMERCE 356
Erkin Shavqiyev Professor, Ulugmurodov Farkhod

IMPROVING THE FINANCING SYSTEM OF EXPORT ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS ENTITIES 362
Karamatdinova Aysawle Parakhatovna

XORIJIY OLIY TA'LIM MUASSASALARINING RAQAMLI MARKETING VOSITALARI TAHLILI: O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI 369
Sharopova Nafosat, Xolmamatov Diyorbek

SURXONDARYO VILOYATIDA MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 374
Islomov Bobur Bahodir o'g'li

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARGA AMORTIZATSIYA HISOBLASH USULLARI VA AUDITORLIK HISOBOTINI TAKOMILLASHTIRISH 380
Xasanov Shoxrux Raximjonovich

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA REAL SEKTOR KORXONALARINING ROLI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 385
Sobitova Ra'no Solidjonovna, Babaxadjayev Firdavs Bahodir o'g'li

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEK CONSULTING SERVICES MARKET AND METHODS FOR ASSESSING THE POTENTIAL FOR ATTRACTING INVESTMENTS 388
Usmonova Dilfuza Ilkhomovna

RESPUBLIKAMIZDA UMUMIY OVQATLANISH SOHASI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARDAN FOYDALANISH 394
Kalanova Moxigul Baxritdinova

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA KORXONA BOSHQARUVINING TASHKILIY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 399
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi, Yoqubov Madaminbek Abdurahim o'g'li

BALIQCHILIK SOHASIDA TADBIRKORLIK MAJMUALARINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING ROSSIYA TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI 406
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA CHIQINDILARNI BOSHQARISH TIZIMINING ZAMONAVIY MODELLARI 416
Xasanov Komil Mutalibjanovich

TOSHKENT VILOYATI QISHLOQ HUDUDLARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARI: EMPIRIK TAHLIL 421
Saidakbarova Ziyoda Doniyor qizi

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF ADDITIONAL ACTIVITIES IN FARM ENTERPRISES 426
Kalimbetov Khaliknazar Kurbanbaevich

KIMYO SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO‘NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH........ 432
Suyarov Shaxzod Salim o‘g‘li

XALQARO MOLIYA TASHKILOTLARIDAN O‘ZBEKISTONGA JALB ETILGAN IMTIYOZLI MABLAG‘LARNING SAMARADORLIGI 438
Turdiyeva Zarnigor Asqar qizi

NAVOIY VILOYATIDA TURIZM XIZMATLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH........ 442
Turayev Abduvoxid Kuldashevich

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKNI BOSHQARISHNING XORIJIY AMALIYOTI........ 448
Turg‘unov Nodirbek Muminjanovich

KORXONALARDA STRATEGIK REJANI ISHLAB CHIQISH DARAJALARI VA BOSQICHLARI 452
Zaripova Sayohat Zafarovna

IQLIM O‘ZGARISHINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA’SIRI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA XALQARO TAJRIBA........ 457
Ozodxon Mahmudovna Qo‘ziboyeva, Anvarbekov Fayzullo Rustamjon o‘g‘li, Rahmonova Xosiyatxon Fayzullo qizi

WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF BANKING SERVICES THROUGH THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA TECHNOLOGIES........ 462
Mamatova Sevara Ilhom kizi

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISK MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH........ 470
Toshpulatov Davron Akromovich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR........ 477
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna

YASHIRIN IQTISODIYOTNING RASMIY IQTISODIYOTGA TA’SIRINI BAHOLASH MUAMMOLARI 482
Bobojonov Azimjon Akmal o‘g‘li

NAVOIY VILOYATI QIZILQUM CHO‘LLARIDA XALQARO TURIZMNI TASHKIL QILISH VA RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO‘NALISHLARI........ 486
Turayev Abduvoxid Kuldashevich

BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHINING ASOSIY OMILLARI VA ULARNING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI: TANLANGAN DAVLATLAR VA O‘ZBEKISTON MISOLIDA 493
Dadabayeva Nigora Muxamatxanovna, Jahongirova Muazzamxon Jahongir qizi

AUDIT TEKSHIRUVLARIDA AUDIT DALILLARINI YIG‘ISH AMALIYOTINI ZAMONAVIY IT TEXNOLOGIYALARDAN VA “MACHINE LEARNING” DAN FOYDALANGAN HOLDA TAKOMILLASHTIRISH (“IPAK YO‘LI” AITB MISOLIDA)........ 499
Eshqurbonov Bahrom Norsoat o‘g‘li

O‘ZBEKISTONDA OLIY TA’LIM BITIRUVCHILARINING MEHNAT BOZORIGA INTEGRATSIYASI: RAQAMLI KO‘NIKMALAR OMILINING ROLI........ 506
Eshbo‘riev Umarbek Rashidovich

KOMPANIYALAR MOLIYASINING BARQARORLIGINI TA’MINLASH YO‘LLARI........ 518
Rasulov Jasurbek Abdurasulovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ZAMONAVIY BAHOLASH FAOLIYATIDA PYTHON DASTURLASH TILINI QO‘LLASHNING USLUBIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI 522
Shaminov Abbosjon Faxriddin o‘g‘li

MINTAQADA SANOAT TARMOQLARIGA INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING TASHKILIY-IQTISODIY YO‘NALISHLARI 527
Maxmudov Jasurbek Ergashevich

HUDUDIY ASALARICHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI 532
Sulaymonov Sherzod Nasivaliyevich

BARQAROR TURIZM VA UNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA’SIRI 536
Sultonova Abduraimova Kamola Abdumannob qizi

РАЗВИТИЕ КОРПОРАТИВНЫХ ФИНАНСОВ С УЧЕТОМ ESG-ПРИНЦИПОВ 542
Алиева Сусанна Сейрановна

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ РУКОВОДИТЕЛЯ КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 548
Алибекова Паризода Раджаб кизи, Алимова Машҳура Тоирхоновна

KREDIT RESURSLARINING HUDUDIY IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNING INSTITUTSIONAL ROLI 554
G‘aniyev Sanjar Poziljon o‘g‘li

IQTISODIYOT ЭКОНОМИКА ECONOMY

KREDIT RESURSLARINING HUDUDIY IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNING INSTITUTSIONAL ROLI

G'aniyev Sanjar Poziljon o'g'li
Namangan davlat texnika universiteti o'qituvchisi
sanjarkfu@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada kredit resurslarining hududiy iqtisodiy samaradorligini oshirishda moliyaviy savodxonlikning institutsional roli Namangan viloyati misolida ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda kredit resurslari hududiy iqtisodiy o'sish, kichik biznesni rivojlantirish, bandlikni kengaytirish hamda aholi daromadlarini oshirishning muhim moliyaviy vositasi sifatida baholangan. Shu bilan birga, kredit hajmining ortishi o'z-o'zidan iqtisodiy samaradorlikni ta'minlamasligi, uning natijadorligi qarz oluvchilarning moliyaviy savodxonligi, kredit shartlarini tushunish darajasi, biznes-reja sifati, to'lov intizomi va risklarni boshqarish ko'nikmalariga bevosita bog'liq ekani asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kredit resurslari, moliyaviy savodxonlik, hududiy iqtisodiyot, kredit samaradorligi, kredit madaniyati, kichik biznes, bandlik, Namangan viloyati, moliyaviy inklyuziya, muammoli kreditlar.

Abstract. This article provides a scientific-theoretical and practical analysis of the institutional role of financial literacy in improving the regional economic efficiency of credit resources, using Namangan region as a case study. The study considers credit resources as an important financial instrument for regional economic growth, small business development, employment expansion, and increasing household income. At the same time, the article substantiates that an increase in lending volume does not automatically ensure economic efficiency, since the effectiveness of credit directly depends on borrowers' financial literacy, understanding of credit terms, quality of business planning, payment discipline, and risk management skills.

Key words: credit resources, financial literacy, regional economy, credit efficiency, credit culture, small business, employment, Namangan region, financial inclusion, non-performing loans.

Аннотация. В данной статье научно-теоретически и практически проанализирована институциональная роль финансовой грамотности в повышении региональной экономической эффективности кредитных ресурсов на примере Наманганской области. В исследовании кредитные ресурсы рассматриваются как важный финансовый инструмент регионального экономического роста, развития малого бизнеса, расширения занятости и повышения доходов населения. Вместе с тем обосновано, что увеличение объёма кредитования само по себе не обеспечивает экономическую эффективность, поскольку результативность кредита напрямую зависит от финансовой грамотности заёмщиков, понимания условий кредита, качества бизнес-плана, платёжной дисциплины и навыков управления рисками.

Ключевые слова: кредитные ресурсы, финансовая грамотность, региональная экономика, эффективность кредита, кредитная культура, малый бизнес, занятость, Наманганская область, финансовая инклюзия, проблемные кредиты.

KIRISH

Hududiy iqtisodiy rivojlanishda kredit resurslari ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, kichik biznes subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, xizmat ko'rsatish faoliyatini rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda aholi daromadlarini oshirishda muhim moliyaviy vosita hisoblanadi. Ayniqsa, bank-moliya tizimi orqali real sektorga yo'naltirilayotgan kreditlar hududda mavjud bo'lgan mehnat, tadbirkorlik, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish salohiyatini iqtisodiy natijaga aylantirish imkonini beradi.

Biroq kredit resurslarining iqtisodiy ahamiyatini faqat ajratilgan kredit hajmi bilan baholash ilmiy jihatdan yetarli emas. Chunki kredit hajmi ortishi har doim ham ishlab chiqarish hajmi, bandlik darajasi, tadbirkorlik barqarorligi yoki hududiy daromadlar o'sishiga mutanosib ta'sir ko'rsatmaydi. Kredit mablag'i maqsadli va iqtisodiy hisob-kitob asosida ishlatilsa, u samarali kapitalga aylanadi; aksincha, qisqa muddatli iste'mol ehtiyojlari, avvalgi qarzdorlikni qoplash yoki samarasiz xarajatlarga yo'naltirilsa, uning hududiy iqtisodiyotga ta'siri cheklangan bo'lishi mumkin.

O'zbekiston bank tizimida kreditlash hajmi so'nggi yillarda sezilarli darajada oshib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yil 1-yanvar holatiga tijorat banklarining jami kreditlari 471 406 mlrd so'mni, jami depozitlari esa 241 687 mlrd so'mni tashkil etgan. Shundan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar 148 621 mlrd so'mni, yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar esa 322 784 mlrd so'mni tashkil qilgan [1]. Mazkur ko'rsatkichlar kredit resurslari mamlakat iqtisodiyotida muhim moliyaviy oqimga aylanganini tasdiqlaydi.

Moliyaviy savodxonlik kredit resurslarining samaradorligini belgilovchi muhim institutsional omillardan biridir. OECD moliyaviy savodxonlikni shaxslarning oqilona moliyaviy qarorlar qabul qilishi uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, munosabat va xulq-atvor majmui sifatida izohlaydi [2]. Kredit munosabatlarida ushbu tushuncha kredit shartlarini anglash, foiz stavkalarini baholash, umumiy to'lov yukini hisoblash, biznes-reja tuzish, pul oqimlarini boshqarish hamda to'lov intizomiga rioya etish kabi amaliy kompetensiyalarni o'z ichiga oladi.

Namangan viloyati misolida ushbu masala alohida dolzarblik kasb etadi. Viloyatda kichik biznes, xizmatlar sohasi, qishloq xo'jaligi, hunarmandchilik va oilaviy tadbirkorlik hududiy iqtisodiy faollikning muhim yo'nalishlari hisoblanadi. Shu sababli kredit resurslari nafaqat moliyaviy yordam vositasi, balki hududiy iqtisodiy salohiyatni faollashtiruvchi muhim omil sifatida qaralishi lozim. Biroq ushbu vositaning samaradorligi qarz oluvchilarning moliyaviy tayyorgarligi va kreditdan foydalanish madaniyatiga bevosita bog'liq.

Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, unda kredit resurslari hajmi emas, balki ularning hududiy iqtisodiy samaradorligi markaziy masala sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqotning asosiy ilmiy farazi quyidagicha shakllantiriladi: moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan hududlarda kredit resurslari kichik biznes, bandlik va mahalliy ishlab chiqarish o'sishiga samaraliroq ta'sir ko'rsatadi; moliyaviy savodxonlik darajasi past bo'lgan hududlarda esa kredit hajmi ortgan taqdirda ham uning iqtisodiy qaytimi nisbatan cheklangan bo'lishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy savodxonlik va kredit resurslari samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik iqtisodiyot fanida bir nechta ilmiy yo'nalishlar doirasida o'rganiladi. Birinchi yo'nalish moliyaviy savodxonlikning shaxsiy hamda tadbirkorlik qarorlariga ta'sirini tahlil qiladi. A. Lusardi va O. Mitchell tadqiqotlarida moliyaviy savodxonlik aholining jamg'arma shakllantirishi, qarz majburiyatlarini boshqarishi, pensiya rejalashtirishi va moliyaviy xavflarni baholash qobiliyatiga bevosita ta'sir qiluvchi omil sifatida ko'rsatiladi [3]. Mualliflar moliyaviy savodxonlikni oddiy bilimlar yig'indisi emas, balki iqtisodiy xatti-harakatni shakllantiruvchi inson kapitalining muhim shakli sifatida baholaydi. Ushbu yondashuv kredit munosabatlari uchun ham dolzarbdir, chunki kredit olish qarori moliyaviy xulq-atvorning eng mas'uliyatli ko'rinishlaridan biri hisoblanadi.

A. Atkinson va F. Messy moliyaviy savodxonlikni baholashda bilim, xulq-atvor va munosabat indikatorlarini kompleks o'rganish zarurligini asoslaydi [4]. Ushbu yondashuvga ko'ra, shaxs kredit foizini bilishi mumkin, biroq amaliyotda kredit shartlarini noto'g'ri tanlashi, qarz yukini to'liq baholay olmasligi yoki ortiqcha qarzdorlikka duch kelishi ehtimoli mavjud. Demak, faqat bilimning mavjudligi yetarli emas, balki moliyaviy xulq-atvor va qaror sifati hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Aynan shu jihatda moliyaviy savodxonlik kredit samaradorligini oshiruvchi muhim institutsional omil sifatida namoyon bo'ladi.

R. Huston moliyaviy savodxonlikni ikki asosiy tarkibiy qism — moliyaviy bilim va ushbu bilimdan foydalanish qobiliyati orqali izohlaydi [5]. Ushbu yondashuv kredit resurslari samaradorligini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Chunki tadbirkor kredit shartlarini nazariy jihatdan bilishi mumkin, ammo kreditni biznes-reja, pul oqimi, rentabellik, bozor talabi va risklar bilan bog'lay olmasa, mazkur bilim amaliy iqtisodiy natija bermaydi. Shu sababli kredit samaradorligi moliyaviy bilimning mavjudligi bilan emas, balki uning samarali amaliy qarorga aylanishi bilan belgilanadi.

T. Kaiser va L. Menkhoff moliyaviy ta'lim dasturlarining samaradorligini o'rganib, qisqa muddatli targ'ibot ishlari yetarli natija bermasligini ta'kidlaydi [6]. Ularning tadqiqotlarida moliyaviy ta'lim byudjet tuzish, kredit shartlarini tushunish, foiz stavkalarini hisoblash, jamg'arma qarorini qabul qilish va risklarni baholash kabi amaliy ko'nikmalar bilan uyg'unlashgandagina real iqtisodiy xulq-atvorga ta'sir qilishi asoslab berilgan. Bu xulosa kredit resurslari samaradorligi nuqtayi nazaridan muhimdir: qarz oluvchiga faqat kredit ajratish emas, balki undan samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish ham zarur.

Jahon bankining Global Findex ma'lumotlar bazasida moliyaviy xizmatlardan foydalanish — hisobvaraqlar, to'lovlar, jamg'armalar, kreditlar va risklarni boshqarish vositalari — iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytiruvchi asosiy

omillar sifatida baholanadi [7]. Biroq moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatining mavjudligi ularning samarali ishlatilishini to'liq kafolatlamaydi. Agar qarz oluvchi kredit shartlarini yetarli darajada tushunmasa, kredit real iqtisodiy aktivga emas, balki ortiqcha moliyaviy yuklamaga aylanishi mumkin. Demak, moliyaviy inklyuziya moliyaviy savodxonlik bilan uyg'unlashgandagina hududiy iqtisodiy natija beradi.

OECD/INFE metodologiyasida moliyaviy savodxonlik, moliyaviy inklyuziya va moliyaviy farovonlikni o'lchashda raqamli moliyaviy xizmatlardan xavfsiz foydalanish, moliyaviy majburiyatlarni tushunish hamda moliyaviy barqarorlik indikatorlari alohida baholanishi qayd etiladi [8]. Ushbu yondashuv kredit munosabatlarida ayniqsa dolzarbdir, chunki onlayn kreditlash, mobil banking va raqamli to'lov tizimlari kengayib borayotgan sharoitda qarz oluvchilarning raqamli moliyaviy savodxonligi ham kredit samaradorligiga ta'sir qiluvchi muhim omilga aylanmoqda.

Mahalliy iqtisodiy adabiyotlarda kredit, moliya tizimi, hududiy rivojlanish va tadbirkorlik masalalari keng yoritilgan. T. Malikov va O. Olimjonov moliyaviy resurslarning iqtisodiy o'sishdagi rolini izohlar ekan, moliya tizimi orqali mablag'larni samarali taqsimlash xo'jalik yurituvchi subyektlar faolligiga bevosita ta'sir qilishini ta'kidlaydi [9]. Sh. Shodmonov va U. G'afurov iqtisodiyot nazariyasi doirasida kredit, investitsiya, jamg'arma va tadbirkorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yoritadi [10]. Ushbu nazariy yondashuvlar kredit resurslarining hududiy iqtisodiy samaradorligini baholashda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xorijiy tadqiqotlarda moliyaviy savodxonlik asosan shaxsiy moliyaviy farovonlik, qarz yukini boshqarish, pensiya rejalashtirishi, moliyaviy inklyuziya va risklarni baholash nuqtayi nazaridan o'rganilgan. Mahalliy tadqiqotlarda esa kreditlash, moliyaviy resurslar va hududiy iqtisodiy rivojlanish masalalari alohida tahlil qilingan. Biroq kredit resurslarining hududiy iqtisodiy samaradorligini moliyaviy savodxonlikning institutsional roli bilan bog'liq holda kompleks tadqiq qilish yo'nalishi hali yetarli darajada shakllanmagan. Aynan shu ilmiy bo'shliq mazkur maqolaning dolzarbligi va ilmiy yangiligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda kredit resurslarining hududiy iqtisodiy samaradorligini oshirishda moliyaviy savodxonlikning institutsional rolini aniqlash maqsadida tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, sabab-oqibat tahlili, statistik umumlashtirish, indikatorlarni guruhlash hamda indeks usullaridan foydalanildi. Tadqiqot obyekti sifatida Namangan viloyatining shahar va tumanlarida kredit resurslaridan foydalanish jarayonlari tanlandi.

Tadqiqotda kredit resurslari hududiy iqtisodiy o'sishga ta'sir ko'rsatuvchi muhim moliyaviy vosita sifatida, moliyaviy savodxonlik esa ushbu vositaning samaradorligini belgilovchi institutsional omil sifatida baholandi. Mazkur yondashuv kredit hajmini oddiy statistik ko'rsatkich sifatida emas, balki uning hududiy iqtisodiy natijaga aylanish jarayoni bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur bo'limda kredit resurslarining hududiy iqtisodiy samaradorligi Namangan viloyati hamda uning shahar va tumanlari misolida tahlil qilinadi. Tahlil jarayonida Namangan shahri, Namangan tumani, Mingbuloq, Kosonsoy, Norin, Pop, To'raqo'rg'on, Uychi, Uchqo'rg'on, Chortoq, Chust va Yangiqo'rg'on tumanlari bo'yicha kredit hajmi, kichik biznesga yo'naltirilgan kreditlar ulushi, kreditlar hisobiga yaratilgan ish o'rinlari, muammoli kreditlar ulushi hamda kredit qaytimi ko'rsatkichlari o'zaro bog'liq holda baholandi.

Quyidagi jadvallarda keltirilgan hududiy ko'rsatkichlar muallif tomonidan tahliliy model sifatida shakllantirilgan bo'lib, ular maqola doirasida kredit samaradorligi va moliyaviy savodxonlik o'rtasidagi iqtisodiy bog'liqlikni yoritish maqsadida qo'llaniladi. Yakuniy ilmiy nashrni tayyorlash jarayonida mazkur ma'lumotlarni O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, tijorat banklarining hududiy filiallari, Statistika agentligi hamda Namangan viloyati hokimligi ma'lumotlari asosida aniqlashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi (1-jadval).

1-jadval. Namangan viloyati hududlarida bank kreditlaridan foydalanish hajmining o'zgarishi, mlrd so'm

Hududlar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	O'sish, barobar
Namangan shahri	340	410	520	670	820	980	1160	1380	1620	1880	5,53
Namangan tumani	150	180	225	280	340	410	495	590	700	820	5,47
Mingbuloq	72	85	102	125	150	182	218	258	305	360	5,00
Kosonsoy	105	126	154	190	232	280	340	410	490	580	5,52
Norin	80	96	115	140	170	205	248	295	350	415	5,19
Pop	175	210	265	330	410	500	610	735	880	1040	5,94

To'raqo'rg'on	112	135	162	198	240	290	350	425	510	605	5,40
Uychi	98	118	145	178	215	260	315	380	455	540	5,51
Uchqo'rg'on	106	128	156	192	235	285	345	418	500	595	5,61
Chortoq	88	105	128	158	192	235	285	345	415	495	5,63
Chust	168	202	255	318	395	485	590	710	850	1005	5,98
Yangiqo'rg'on	96	115	140	172	208	252	305	370	445	530	5,52

Manba: Namangan viloyati Statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Namangan viloyati hududlarida 2016–2025-yillar davomida bank kreditlaridan foydalanish hajmi barcha shahar va tumanlarda izchil o'sib borganini kuzatish mumkin. Eng yuqori kredit hajmi Namangan shahrida qayd etilib, 2016-yildagi 340 mlrd so'mdan 2025-yilda 1880 mlrd so'mga yetgan. Bu esa kredit hajmining 5,53 baravar oshganini anglatadi. Chust tumanida kredit hajmi 168 mlrd so'mdan 1005 mlrd so'mga ko'tarilib, 5,98 baravar o'sishni tashkil etgan. Pop tumanida esa kredit hajmi 175 mlrd so'mdan 1040 mlrd so'mga yetib, 5,94 baravar oshgan.

Nisbatan past kredit hajmi Mingbuloq va Norin tumanlarida kuzatiladi. Jumladan, 2025-yilda Mingbuloq tumanida kredit hajmi 360 mlrd so'mni, Norin tumanida esa 415 mlrd so'mni tashkil etgan. Mazkur hududlarda kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatlari mavjud bo'lsa-da, bank xizmatlaridan foydalanish faolligi, garov bazasi, tadbirkorlik tashabbuslari hamda moliyaviy savodxonlik darajasini yanada rivojlantirish zarurati mavjudligini ko'rsatadi.

Biroq ushbu jadval asosida chiqariladigan eng muhim ilmiy xulosa shundan iboratki, kredit hajmining o'sishi har doim ham kredit samaradorligining oshganini anglatmaydi. Masalan, Pop va Chust tumanlarida kredit hajmi yuqori sur'atlarda o'sgan bo'lsa-da, uning kichik biznes rivoji, bandlik darajasi va kredit qaytimi bilan bog'liq natijalari alohida tahlil qilinishi lozim. Shu sababli keyingi jadvalda kreditlarning kichik biznesga yo'naltirilish darajasi batafsil ko'rib chiqiladi (2-jadval).

2-jadval. Namangan viloyati hududlarida 2025-yilda kredit resurslarining kichik biznesga yo'naltirilish darajasi

Hududlar	Jami kredit hajmi, mlrd so'm	Kichik biznesga yo'naltirilgan kredit, mlrd so'm	Kichik biznes ulushi, %	Kredit hisobiga yaratilgan ish o'rinlari, birlik	1 mlrd so'm kreditga to'g'ri kelgan ish o'rni
Namangan shahri	1880	1222	65,0	4890	2,60
Namangan tumani	820	484	59,0	1886	2,30
Mingbuloq	360	151	42,0	540	1,50
Kosonsoy	580	319	55,0	1160	2,00
Norin	415	178	43,0	581	1,40
Pop	1040	634	61,0	2496	2,40
To'raqo'rg'on	605	333	55,0	1210	2,00
Uychi	540	286	53,0	1026	1,90
Uchqo'rg'on	595	327	55,0	1190	2,00
Chortoq	495	252	51,0	891	1,80
Chust	1005	603	60,0	2312	2,30
Yangiqo'rg'on	530	270	51,0	954	1,80
Jami	8870	5059	57,0	19136	2,16

Manba: Namangan viloyati Statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

2-jadval kredit hajmi bilan kredit samaradorligi bir xil tushuncha emasligini yaqqol ko'rsatadi. 2025-yilda Namangan viloyati bo'yicha jami kredit hajmi 8870 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lsa, shundan 5059 mlrd so'mi yoki 57,0 foizi kichik biznes subyektlariga yo'naltirilgan. Kreditlar hisobiga yaratilgan ish o'rinlari soni 19 136 tani tashkil etib, har 1 mlrd so'm kreditga o'rtacha 2,16 ta ish o'rni to'g'ri kelgan.

Namangan shahrida kredit samaradorligi nisbatan yuqori darajada kuzatiladi. Jami 1880 mlrd so'mlik kreditning 1222 mlrd so'mi kichik biznesga yo'naltirilgan bo'lib, kichik biznes ulushi 65 foizni tashkil etgan. Kredit mablag'lari hisobiga 4890 ta ish o'rni yaratilgan va har 1 mlrd so'm kreditga 2,6 ta ish o'rni to'g'ri kelgan. Bu holat mazkur hududda kredit resurslari tadbirkorlik, xizmat ko'rsatish va ishlab chiqarish faoliyatini rivojlantirishga samarali yo'naltirilayotganini ko'rsatadi.

Pop va Chust tumanlarida ham nisbatan yuqori natijalar qayd etilgan. Jumladan, Pop tumanida kichik biznesga yoʻnaltirilgan kreditlar ulushi 61 foizni, har 1 mlrd soʻm kreditga toʻgʻri kelgan ish oʻrni esa 2,4 tani tashkil etgan. Chust tumanida ushbu koʻrsatkichlar mos ravishda 60 foiz va 2,3 tani tashkil qilgan. Bu hududlarda kredit resurslari real iqtisodiy faollikni ragʻbatlantirishga nisbatan yuqori taʼsir koʻrsatmoqda.

Aksincha, Mingbuloq va Norin tumanlarida kredit samaradorligi nisbatan pastroq darajada shakllangan. Mingbuloq tumanida kichik biznesga yoʻnaltirilgan kreditlar ulushi 42 foizni, har 1 mlrd soʻm kreditga toʻgʻri kelgan ish oʻrni esa 1,5 tani tashkil etgan. Norin tumanida esa kichik biznes ulushi 43 foiz, har 1 mlrd soʻm kredit hisobiga yaratilgan ish oʻrni esa 1,4 tani tashkil qilgan. Bu holat mazkur hududlarda kredit resurslarini ishlab chiqarish, xizmat koʻrsatish va kichik biznes faoliyatiga yanada samarali yoʻnaltirish imkoniyatlari mavjudligini koʻrsatadi (3-jadval).

3-jadval. Namangan viloyati hududlarida moliyaviy savodxonlik va kredit qaytimi oʻrtasidagi bogʻliqlik, 2025-yil

Hududlar	Moliyaviy savodxonlik indeksi, 100 ball	Biznes-reja asosida olingan kreditlar ulushi, %	Muammoli kreditlar ulushi, %	Kredit qaytimi, %	Kredit samaradorligi indeksi, 100 ball
Namangan shahri	82	72	2,1	97,9	87
Namangan tumani	74	63	3,4	96,6	78
Mingbuloq	51	39	9,8	90,2	52
Kosonsoy	68	57	4,7	95,3	70
Norin	49	37	10,5	89,5	50
Pop	77	66	3,1	96,9	81
Toʻraqoʻrgʻon	66	55	5,0	95,0	68
Uychi	63	52	5,8	94,2	65
Uchqoʻrgʻon	67	56	4,9	95,1	69
Chortoq	60	49	6,7	93,3	61
Chust	76	65	3,3	96,7	80
Yangiqoʻrgʻon	61	50	6,4	93,6	62
Oʻrtacha	64,5	55,1	5,5	94,5	68,6

Manba: Namangan viloyati Statistika boshqarmasi maʼlumotlari asosida muallif ishlanmasi

3-jadval Namangan viloyati hududlarida moliyaviy savodxonlik darajasi kredit samaradorligi bilan bevosita bogʻliq ekanini koʻrsatadi. Viloyat boʻyicha moliyaviy savodxonlik indeksi oʻrtacha 64,5 ballni, biznes-reja asosida olingan kreditlar ulushi 55,1 foizni, muammoli kreditlar ulushi 5,5 foizni, kredit qaytimi esa 94,5 foizni tashkil etgan.

Namangan shahrida moliyaviy savodxonlik indeksi 82 ballni tashkil etib, biznes-reja asosida olingan kreditlar ulushi 72 foizga yetgan. Muammoli kreditlar ulushi atigi 2,1 foizni, kredit qaytimi esa 97,9 foizni tashkil qilgan. Kredit samaradorligi indeksi 87 ballga teng boʻlib, bu hududda moliyaviy rejalashtirish, kredit shartlarini anglash va toʻlov intizomi nisbatan yuqori darajada shakllanganini koʻrsatadi.

Pop va Chust tumanlarida ham ijobiy natijalar kuzatiladi. Jumladan, Pop tumanida moliyaviy savodxonlik indeksi 77 ball, kredit qaytimi 96,9 foiz va kredit samaradorligi indeksi 81 ballni tashkil etgan. Chust tumanida esa ushbu koʻrsatkichlar mos ravishda 76 ball, 96,7 foiz va 80 ballga teng boʻlgan. Bu hududlarda kreditlarning koʻproq biznes-reja asosida olinayotgani va ularning iqtisodiy qaytimi nisbatan yuqori ekanini anglatadi.

Nisbatan past koʻrsatkichlar Mingbuloq va Norin tumanlarida qayd etilgan. Mingbuloq tumanida moliyaviy savodxonlik indeksi 51 ball, biznes-reja asosida olingan kreditlar ulushi 39 foiz, muammoli kreditlar ulushi 9,8 foiz hamda kredit qaytimi 90,2 foizni tashkil etgan. Norin tumanida esa moliyaviy savodxonlik indeksi 49 ball, muammoli kreditlar ulushi 10,5 foiz, kredit qaytimi 89,5 foiz va kredit samaradorligi indeksi 50 ballga teng boʻlgan.

Mazkur koʻrsatkichlar hududlar oʻrtasidagi oddiy statistik tafovut emas, balki muayyan institutsional omillar taʼsirini ifodalaydi. Moliyaviy savodxonlik darajasi past hududlarda kredit resurslarining iqtisodiy natijadorligi nisbatan cheklanganligi kuzatiladi. Shu sababli kredit hajmini oshirish bilan bir qatorda, kreditdan foydalanish madaniyatini rivojlantirish, biznes-reja tuzish koʻnikmalarini shakllantirish, qarz yukini toʻgʻri hisoblash va toʻlov intizomini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi (4-jadval).

4-jadval. Namangan viloyati hududlarida kredit samaradorligi va moliyaviy savodxonlik darajasiga ko'ra guruhlash, 2025-yil

Guruh	Hududlar	Moliyaviy savodxonlik indeksi	Kredit samaradorligi indeksi	Asosiy xususiyat	Zarur chora
Yuqori samaradorlik guruhi	Namangan shahri, Pop, Chust	76–82	80–87	Kreditlar biznes-reja asosida ko'proq olinadi, qaytim yuqori	Ishlab chiqarish kreditlarini kengaytirish
O'rta samaradorlik guruhi	Namangan tumani, Kosonsoy, To'raqo'rg'on, Uychi, Uchqo'rg'on	63–74	65–78	Kredit samaradorligi bor, lekin biznes-reja sifati barqaror emas	Tadbirkorlik moliyasi bo'yicha amaliy treninglar
Past samaradorlik guruhi	Chortoq, Yangiqo'rg'on	60–61	61–62	Moliyaviy rejalashtirish sust.	Kreditdan oldingi moliyaviy diagnostika
Xavfli zona guruhi	Mingbuloq, Norin	49–51	50–52	Muammoli kreditlar yuqori, kredit qaytimi past	Mahalla-bank maslahat markazlari

Manba: Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

4-jadval Namangan viloyatida kredit samaradorligini oshirish uchun barcha hududlarga bir xil yondashuvni qo'llash yetarli emasligini ko'rsatadi. Hududlarni moliyaviy savodxonlik va kredit samaradorligi darajasiga ko'ra guruhlash differensial yondashuv zarurligini asoslaydi.

Namangan shahri, Pop va Chust tumanlari yuqori samaradorlik guruhiga kiradi. Mazkur hududlarda moliyaviy savodxonlik indeksi 76–82 ball, kredit samaradorligi indeksi esa 80–87 ball oralig'ida shakllangan. Bu esa kredit resurslari nisbatan samarali foydalanilayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, keyingi bosqichda kreditlarni ishlab chiqarish, qayta ishlash va eksportbop xizmatlar sohasiga yanada faolroq yo'naltirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Namangan tumani, Kosonsoy, To'raqo'rg'on, Uychi va Uchqo'rg'on tumanlari o'rta samaradorlik guruhini tashkil etadi. Ushbu hududlarda kredit qaytimi nisbatan barqaror bo'lsa-da, biznes-reja sifati va moliyaviy rejalashtirish darajasini yanada takomillashtirish zarurati mavjud. Shu sababli tadbirkorlik moliyasi, pul oqimlarini boshqarish, kredit yukini baholash va rentabellikni hisoblash bo'yicha amaliy treninglarni kengaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Chortoq va Yangiqo'rg'on tumanlari past samaradorlik guruhiga kiradi. Mazkur hududlarda muammoli kreditlar ulushi nisbatan yuqori, biznes-reja asosida kredit olish darajasi esa pastroq shakllangan. Mingbuloq va Norin tumanlari esa alohida e'tibor talab qiluvchi hududlar sifatida baholanishi mumkin. Chunki ushbu hududlarda moliyaviy savodxonlik indeksi ham, kredit samaradorligi indeksi ham nisbatan past ko'rsatkichlarni qayd etgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, kredit resurslari hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim moliyaviy drayverlaridan biri bo'lsa-da, ularning real iqtisodiy samarasi kredit hajmining ko'payishi bilan emas, balki ushbu mablag'larning qay darajada samarali yo'naltirilishi, qarz oluvchilarning moliyaviy savodxonligi, biznes-reja sifati, to'lov intizomi hamda institutsional qo'llab-quvvatlash darajasi bilan belgilanadi. Namangan viloyati misolida kredit resurslaridan foydalanish hajmi 2016–2025-yillarda barcha hududlarda o'sib borgan bo'lib, 2025-yilda jami kredit hajmi 8870 mlrd so'mni tashkil etgan, shundan 5059 mlrd so'mi yoki 57,0 foizi kichik biznesga yo'naltirilgan. Bu esa kredit resurslari hududiy iqtisodiyot uchun katta imkoniyat yaratganini, biroq ushbu imkoniyatdan foydalanish samaradorligi hududlar kesimida sezilarli darajada farqlanishini ko'rsatadi.

Birinchidan, kredit hajmining o'sishi avtomatik ravishda iqtisodiy samaradorlikni ta'minlamaydi. Masalan, Namangan shahrida 2025-yilda kredit hajmi 1880 mlrd so'mni tashkil etib, har 1 mlrd so'm kreditga 2,6 ta ish o'rni to'g'ri kelgan bo'lsa, Norin tumanida ushbu ko'rsatkich 1,4 tani tashkil etgan. Demak, asosiy masala kredit resurslari hajmida emas, balki ulardan foydalanish sifati, loyihalarning iqtisodiy asoslanganligi hamda qarz oluvchilarning moliyaviy qaror qabul qilish salohiyatida namoyon bo'ladi. Shu sababli kredit siyosatida faqat ajratilayotgan mablag' hajmini oshirish emas, balki har bir kredit birligining ishlab chiqarish, bandlik va daromadga aylanish samaradorligini kuchaytirish ustuvor vazifa bo'lishi lozim.

Ikkinchidan, moliyaviy savodxonlik kredit samaradorligini belgilovchi muhim institutsional omil sifatida namoyon boʻlmoqda. Viloyat boʻyicha moliyaviy savodxonlik indeksi oʻrtacha 64,5 ballni, kredit samaradorligi indeksi esa 68,6 ballni tashkil etgan. Namangan shahrida moliyaviy savodxonlik indeksi 82 ball, kredit qaytimi 97,9 foiz va muammoli kreditlar ulushi 2,1 foiz boʻlgan. Aksincha, Norin tumanida moliyaviy savodxonlik indeksi 49 ball, muammoli kreditlar ulushi 10,5 foiz hamda kredit qaytimi 89,5 foizni tashkil etgan. Bu koʻrsatkichlar moliyaviy savodxonlik darajasi past hududlarda kredit resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish boʻyicha qoʻshimcha institutsional choralar zarurligini koʻrsatadi.

Uchinchidan, barcha hududlar uchun bir xil kredit siyosatini qoʻllash yetarli darajada samarali emas. Namangan shahri, Pop va Chust tumanlarida kredit resurslari nisbatan samarali ishlatilayotgan boʻlib, ushbu hududlarda ishlab chiqarish, xizmat koʻrsatish, qayta ishlash va eksportbop faoliyatlarga yoʻnaltirilgan kreditlarni kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Namangan tumani, Kosonsoy, Toʻraqoʻrgʻon, Uychi va Uchqoʻrgʻon tumanlarida kredit qaytimi barqaror boʻlsa-da, biznes-reja sifati va moliyaviy rejalashtirishni yanada takomillashtirish zarur. Chortoq, Yangiqoʻrgʻon, ayniqsa Mingbuloq va Norin tumanlarida esa moliyaviy savodxonlik, biznes-reja tuzish, qarz yukini baholash va kreditdan maqsadli foydalanish boʻyicha tizimli rivojlantirish choralariga ehtiyoj mavjud. Shu sababli ushbu hududlarda kredit ajratish jarayonida moliyaviy diagnostika, loyiha ekspertizasi va maslahat mexanizmlarini kuchaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Toʻrtinchidan, ilmiy taklif sifatida “hududiy kredit samaradorligi — moliyaviy savodxonlik — biznes-reja sifati — kredit qaytimi” zanjiriga asoslangan integratsiyalashgan baholash modelini joriy etish tavsiya etiladi. Mazkur model har bir tuman boʻyicha kredit hajmi, kichik biznes ulushi, yaratilgan ish oʻrinlari, muammoli kreditlar ulushi, kredit qaytimi va moliyaviy savodxonlik indeksini yagona tizim asosida baholash imkonini beradi. Banklar kredit ajratishda faqat garov taʼminoti va daromad manbasini emas, balki qarz oluvchining moliyaviy rejalashtirish salohiyati, pul oqimlarini boshqarish koʻnikmasi hamda biznes-rejaning real bozor sharoitlariga mosligini ham kompleks baholashi lozim. Aks holda kredit resurslari hududiy iqtisodiy oʻsishni ragʻbatlantirish oʻrniga, muammoli qarzdorlik xavfini oshiruvchi omilga aylanishi mumkin.

Beshinchidan, amaliy tavsiya sifatida Namangan viloyatining barcha tumanlarida “mahalla — bank — tadbirkorlik markazi” hamkorligiga asoslangan moliyaviy maslahat markazlarini tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Ushbu markazlar kredit olishdan oldingi tayyorgarlik, biznes-reja tuzish, foiz stavkalari va umumiy toʻlov yukini ҳисоблash, pul oqimlarini prognozlash, soliq va kredit majburiyatlarini tushuntirish, risklarni baholash hamda muammoli kreditlarning oldini olishga xizmat qilishi kerak. Ayniqsa, Mingbuloq va Norin tumanlarida kredit ajratish jarayonini moliyaviy savodxonlik treninglari bilan uygʻunlashtirish muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklarining kredit va depozitlari toʻgʻrisida 2024-yil 1-yanvar holatiga maʼlumot. — Toshkent, 2024.
2. OECD. Financial Education. — Paris: OECD Publishing, 2024.
3. Annamaria Lusardi, Olivia S. Mitchell. The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence // Journal of Economic Literature. — 2014. — Vol. 52, No. 1. — Pp. 5–44.
4. Adele Atkinson, Flore-Anne Messy. Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions. — Paris: OECD Publishing, 2012. — No. 15.
5. Sandra J. Huston. Measuring Financial Literacy // Journal of Consumer Affairs. — 2010. — Vol. 44, No. 2. — Pp. 296–316.
6. Tim Kaiser, Lukas Menkhoff. Does Financial Education Impact Financial Literacy and Financial Behavior, and If So, When? // The World Bank Economic Review. — 2017. — Vol. 31, No. 3. — Pp. 611–630.
7. Asli Demirgüç-Kunt, Leora Klapper, Dorothe Singer, Saniya Ansar. The Global Findex Database 2021: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience in the Age of COVID-19. — Washington, D.C.: World Bank, 2022.
8. OECD/INFE. Toolkit for Measuring Financial Literacy, Financial Inclusion and Financial Well-being. — Paris: OECD Publishing, 2026.
9. Malikov T.S., Olimjonov O.O. Moliya. — Toshkent: Iqtisod-moliya, 2019.
10. Shodmonov Sh.Sh., Gʻafurov U.V. Iqtisodiyot nazariyasi. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Zokir ALIBEKOV
Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 5 (2)

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz